

Friedrich Schillers ballade “Polykrates’ ring”

oversat af Helle Gjellerup

Til perspektivering af Polykrateshistorien hos Herodot er det oplagt at læse Schillers “Der Ring des Polykrates” fra *Musenalmanach für das Jahr 1798*, udgivet i slutningen af 1797 og almindeligt kendt under navnet *Balladenalmanach*. Jeg har derfor udarbejdet en brugsoversættelse med tanke på undervisnings- og eksamenssammenhænge, hvor den tyske originaltekst ikke vil kunne stå alene.

Man vil se, at jeg har valgt at bevare rytmen, men ikke rimene. Det giver naturligvis færre formelle bindinger, således at jeg har kunnet holde mig tættere til Schillers ordvalg (med enkelte variationer i numerus og tempus) og til indholdets fordeling på de enkelte vers, end det ville have været muligt, hvis versene skulle bringes til at rime.

Det metriske skema alene er tilbøjeligt til at fremtvinge afvigelser fra normalsproget i form af inversioner og et arkaiserende ordvalg (fx “ej” i stedet for “ikke”). At jeg har slået mig til tåls hermed, kan måske forsvares med, at dansk poetisk sprog omkring 1798 også tog sig sådanne friheder, og at det til perspektiveringsformål kan være relevant, at den reciperende tekst bærer sin periodes og sin ophavsmands præg.

Den tyske tekst, som jeg har benyttet, bringes her sammen med oversættelsen. Den er hentet fra første bind, ved Julius Petersen & Friedrich Beißner, af nationaludgaven af Schillers værker i foreløbig 42 bind (Weimar, 1943-). I et par tilfælde afviger ordlyden fra den tekst, som er almindelig i antologier til brug for tyskundervisningen i gymnasiet (fra Carl Gad over Henrik Hertig *et al.* til Stenestad & Østergaard). Nationaludgaven har i vers 40: “Der Sparter nie besiegte Scharen” - den udbredte version: “Der Kreter waffenkund'ge Scharen”; vers 47 har selvfølgelig forskellen “Die Sparter” / “Die Kreter”; og vers 86 hedder i nationaludgaven “Herbey der Koch erschrocken eilet”, mens antologernes tekst har: “kommt er bestürtzt herbeigeilet”.

Uden at kende de editionsfilologiske forhold bag disse varianter har jeg overvejet Sparta/Kreta-spørgsmålet på baggrund af Herodots fremstilling. I denne optræder ingen kret(ens)ere eksplicit, og deres tilstedeværelse i Schillers digt kan således ses som en opfindelse på linie med feltherrenavnet Polydor (vers 21). Kreta er vel ikke engang en velvalgt repræsentant for “øerne” hos Herodot (3.39.4). Derimod har Herodot med eftertryk fremstillet spartanerne som Polykrates’ modstandere (3.39.1, 44-47, 54-56), men den væbnede konflikt er placeret kronologisk *efter* Amasis’ opsigelse af gæstevenskabets, nemlig samtidig med Kambyses’ felttog mod Amasis i året for dennes død (525). (Kronologien fremgår ikke så tydeligt af primærtekstuddraget i Hastrup & Hjortsøes udvalg, der kun medtager 3.39-43; men oplysningerne til teksten råder bod på dette, ligesom græskelever hjælpes af Gorm Tortzens indledning til Polykrates’ historie i *ΠΡΟΛΟΓΟΣ*). Desuden former krigsbegivenhederne sig hos Herodot som en spartansk belejring af byen Samos, ikke som en træfning på vandet (3.54-56). På disse punkter vil spartanerne i Schillerdigtet altså betyde en bogstavelig afvigelse fra Herodot i mindst samme grad som opfindelsen af kreterne. På den anden side er det under alle omstændigheder et iøjnefaldende træk ved Schillers fremstilling, at den komprimerer tids- og begivenhedsforløbet for at opnå levendegørelse og dramatik. Balladens handling strækker sig over kun to dage – til sammen muligvis mindre end et døgn. Det udelukker for eksempel at indlægge en belejring af Samos. Hvis man vælger spartanerne, bliver der altså så meget mere at iagttage på dette punkt.

Der Ring des Polykrates

Ballade

Er stand auf seines Daches Zinnen,
Er schaute mit vergnügten Sinnen
Auf das beherrschte Samos hin.
„Dies alles ist mir unterthänig“,
Begann er zu Egyptens König,
„Gestehe daß ich glücklich bin.“

„Du hast der Götter Gunst erfahren!
Die vormals deines Gleichen waren,
Sie zwingt jetzt deines Scepters Macht.
Doch einer lebt noch, sie zu rächen,
Dich kann mein Mund nicht glücklich sprechen,
So lang des Feindes Auge wacht.“

Und eh der König noch geendet,
Da stellt sich, von Milet gesendet,
Ein Bote dem Tirannen dar:
„Laß, Herr, des Opfers Dufte steigen,
Und mit des Loorbeers muntern Zweigen
Bekränze dir dein festlich Haar.

Getroffen sank dein Feind vom Speere,
Mich sendet mit der frohen Mähre
Dein treuer Feldherr Polydor.“
Und nimmt aus einem schwarzen Becken
Noch blutig, zu der Beiden Schrecken,
Ein wohlbekanntes Haupt hervor.

Polykrates' ring

En ballade

Han stod på sine tages tinder
betragtende med glade tanker
det Samos, som var i hans magt.
“Alt dette er mig underdanigt”,
forklared han Egyptens konge, 5
“Min lykke er vist åbenbar.”

“Du guders gunst har vel erfaret!
De, som sig dine lige mente,
dem tvinger nu dit scepters magt.
Der lever én dog, som kan hævne. 10
Dig kan min mund ej lyk'lig kalde,
så længe fjendens øje ser.”

Og før end kongen havde sluttet,
da stod nu for tyrannens ansigt
et bud, som fra Milet var sendt: 15
“Lad, herre, ofrets dufte stige,
mens du med muntre laurbærgrene
bekranser håret til en fest.

Din fjende styrtdet, ramt af spyddet.
Mig sender med det glade budskab 20
din gode marskal Polydor.”
Og fra et dunkelt bækken drager
han frem et hoved, endnu blodigt
- til begges skræk – og velbekendt.

Das hört der Gastfreund mit Entsetzen:
„Fürwahr, ich muß dich glücklich schätzen,
Doch, spricht er, zitrtr' ich für dein Heil!
Mir grauet vor der Götter Neide,
Des Lebens ungemischte Freude
Ward keinem Irdischen zu Theil.

Auch mir ist alles wohl gerathen,
Bey allen meinen Herrscherthaten
Begleitet mich des Himmels Huld,
Doch hatt ich einen theuren Erben,
Den nahm mir Gott, ich sah ihn sterben,
Dem Glück bezahlt' ich meine Schuld.

Drum, willst du dich vor Leid bewahren,
So flehe zu den Unsichtbaren,
Daß sie zum Glück den Schmerz verleyhn.
Noch keinen sah ich fröhlich enden,
Auf dem mit immer vollen Händen
Die Götter ihre Gaben streun.

Und wenns die Götter nicht gewähren,
So acht' auf eines Freundes Lehren,
Und rufe selbst das Unglück her,
Und was von allen deinen Schätzen
Dein Herz am höchsten mag ergetzen,
Das nimmt und wirfs in dieses Meer.“

Und jener spricht von Furcht bewege:
„Von allem, was die Insel heget,
Ist dieser Ring mein höchstes Gut.
Ihn will ich den Erinnen weihen,
Ob sie mein Glück mir dann verzeihen“
Und wirft das Kleinod in die Flut.

Det hører gæstevennen rystet:
“Din lykke må jeg anerkende,
50
og dog jeg skælver for dit vel!
Misunde dig vil guder, tror jeg,
for ubrudt glæde hele livet
blev ingen dødelig til del.

For mig går også alt som ønsket: 55
I al min færd som landets hersker
har himlens yndest fulgt mig tro.
Dog havde jeg en elsket arving,
som Gud tog bort; idet han døde,
betalt fik Lykken al min gæld. 60

Så vil du fortsat undgå sorgen,
må du til høje guder be' om,
at lykken får en smertesnert,
for aldrig så jeg dø i glæde
en mand, som guder skænkede altid 65
af fulde hænder deres gunst.

Hvis guder ikke skaffer uheld,
så agt på læren fra en frænde
og tilkald gerne uheld selv,
og den af alle dine skatte, 70
dit hjerte mest kan glædes over,
tag den og kast i havet her.”

Af frygt bevæget svarer denne:
“Af alt, hvad øen her besidder,
er denne ring for mig mest kær. 75
Til hævn gudinder jeg den vier,
at mig min lykke de tilgiver.”
Han kaster ringen langt til havs.

Und bey des nächsten Morgens Lichte
Da tritt mit fröhlichem Gesichte
Ein Fischer vor den Fürsten hin:
„Herr, diesen Fisch hab ich gefangen,
Wie keiner noch ins Netz gegangen,
Dir zum Geschenke bring ich ihn.“

Und als der Koch den Fisch zertheilet,
Herbey der Koch erschrocken eilet,
Und ruft mit hoch erstauntem Blick:
„Sieh, Herr, den Ring, den du getragen,
Ihn fand ich in des Fisches Magen,
O ohne Grenzen ist dein Glück!“

Hier wendet sich der Gast mit Grausen:
„So kann ich hier nicht ferner hausen,
Mein Freund kannst du nicht weiter seyn,
Die Götter wollen dein Verderben,
Fort eil ich, nicht mit dir zu sterben.“
Und sprachs und schiffte schnell sich ein.

Og ved den næste morgens gryen,
med fryd i alle miner træder 80
en fisker frem for fyrsten sin:
“Se, herre, denne fisk jeg fanged,
så stor som ingen før i nettet.
Som gave gi’r jeg den til dig.”

Og da nu kokken skærer fisken, 85
retur han iler dybt forskrækket
og råber med forbløffet blik:
“Se, herre, ringen som dig pryded –
jeg fandt den gemt i fiskens mave.
Oh, uden grænser er dit held!” 90

Her vender om sig gæsten bange:
“Så kan jeg ikke her forblive,
du kan ej være mer min ven.
Fordærv har guder planlagt for dig;
jeg hel’re går fra dig og døden.” 95
Han derpå skyndsomst gik om bord.